

Résumé

LE VIe CONGRÈS DE L'UNION DES SOCIÉTÉS DES FOLKLORISTES
DE YOUGOSLAVIE

L'auteur donne un rapport sur le VIe Congrès et la réunion annuelle de l'Union des Sociétés Folkloristes de Yougoslavie, tenus du 14 au 16 septembre 1959 à Bled, en Slovénie. Dans la partie d'introduction, les ethnographes slovènes présentèrent aux participants la contrée où devait se dérouler le Congrès, c'est à dire la Haute-Carniole. Ensuite, les communications suivirent, en se groupant autour de deux thèmes principaux: la poésie de l'époque des luttes pour la libération des peuples de Yougoslavie, et les méthodes des recherches comparatives du folklore. Enfin, les communications abordèrent encore quelques questions actuelles.

K SCHLOSSERJEVIM POHORSKIM PRIPOVEDKAM

Janko Glazer

Stvarno in z ljubeznijo napisano poročilo o Schlosserjevih Pohorskih pripovedkah, ki ga je objavil M. Matičetov v Slovenskem etnografu (1958, 187—194), izzveneva v obžalovanje, »da se je Zgodovinsko društvo v Mariboru ... obotavljalo z izdajo toliko časa, da je vojska to končno onemogočila« (n. m., 189). Ker sem bil takrat odbornik Zgodovinskega društva in je Schlosserjev rokopis bil celo meni izročen, da o njem poročam, mi je možno, da o stvari dam nekaj pojasnil.

Zbirka je bila v načelu sprejeta, ker s svojim gradivom narodopisno zajema zanimiv del naše zemlje, pomislek pa sem imel — in z menoj, kolikor se spominjam, tudi drugi odborniki —, ali je to gradivo zabeleženo dovolj verno in pristno. Schlosser ni znal slovensko in je pri zbiranju bil navezan na ljudi, ki so bili večji nemščine, ali pa je moral delati s tolmačem, kakor n. pr. pri starem Skrablu. Posledica tega je bila, da je obdelano v poštevek prihajajoče ozemlje neenakomerno in pomanjkljivo: skoraj vsi zapisi so z vzhodnega in severovzhodnega roba Pohorja, iz bližine Maribora, medtem ko je vse drugo, torej prav osrčje Pohorja, ostalo povečini nezajeto. Z beleženjem v tujem jeziku je tudi mnogo tega, kar daje ljudskemu besedilu značilno barvo, šlo v izgubo. Ko sem dve ali tri pripovedke skušal prevesti v slovenščino, sem videl, da bi to in ono bilo treba povedati precej drugače, kot je formulirano pri Schlosserju — kako naj se pove, da ne bo samovoljno in potvorjeno, pa bi brez zveze z živim virom bilo težko zadeti. Mislil sem mimogrede, da bi skušal na terenu zapise prekontrolirati — a to bi bilo deloma nemogoče, bilo bi pa tudi tratenje dela: nemogoče, ker je precej Schlosserjevih pripovedovalcev bilo že mrtvih, tratenje dela, ker bi v tem primeru bilo bolj smiselno, da pripovedke zapišem sam. Tako je rokopis obležal, ker ni bil tak, da bi mu bilo Zgodovinsko društvo pred drugim gradivom dajalo prednost in izdajo forsiralo. Kar je pri tem seveda tudi odločalo, je bil denar. Tako Narodopisna knjižnica kakor Arhiv za zgodovino in narodopisje sta mogla izhajati samo kot priloga k Casopisu za zgodovino in narodopisje. Važnejši in zamišljen kot redna publikacija je bil Arhiv. Ta je v prvi knjigi prinašal Slomškova pisma (1930—1934), a že tu je dodatek (1934) izšel dejansko na stroške predsednika Kovačiča. Bilo je to v letih krize, ko so se vse znanstvene organizacije borile z denarnimi težavami. Tako Arhiva ni bilo mogoče izdajati v takem obsegu, da bi bil zadostoval za vse razpoložljivo gradivo. Leta 1935 je dr. Lončar ponudil objavo Vošnjakovke korespondence — morali smo jo odkloniti,

čprav bi objava za zgodovino štajerskih Slovencev bila nadvse dobrodošla. Tudi za izdajo Trstenjakovih pisem, ki jo je pripravljala dr. Šlebinger, je bilo čisto negotovo, kdaj bo mogla priti na vrsto. Aškerčevo bibliografijo dr. Boršnikove smo mogli spraviti pod streho edino na ta način, da smo ji odstopili eno številko Casopisa. Za Möderndorferjevo Narodno blago koroških Slovencev smo leta 1934 izjemoma izdali še en zvezek (z ustanovitvijo AZN pravzaprav ukinjene) Narodopisne knjižnice, ker je v isti zbirki izšla že Ljudska medicina med koroškimi Slovenci. Za drugo knjigo Arhiva, ki je v smislu naslova (AZN) bila določena za narodopisno gradivo, smo imeli na razpolago Sašlovo Narodno blago iz Roža, ki je zapisano v narečju in pri katerem je jezikovno sodeloval profesor Ramovš, zato smo se brez oklevanja odločili zanj, čeprav je tisk (zaradi diakritičnih znamenj) društveno blagajno občutno obremenil. Tako bi Schlosser bil prišel na vrsto verjetno šele v četrti knjigi Arhiva, kajti za tretjo knjigo so bili predvideni Maistrovi spomini, uokvirjeni z dokumentarnim gradivom o narodnostnih bojih na Štajerskem. Leta 1938 je ta tretja knjiga res začela izhajati, a že po tretji polji je nadaljevanje banska uprava prepovedala, ker so to zahtevali Nemci; bilo je v času Stojadinovićeve Nemcem prijazne politike. S tem je Arhiv za nedoločen čas bil ukinjen in Schlosserjeve Pohorske pripovedke so obležale v mariborski Studijski knjižnici, v uredniškem predalu pisalnega pulta, kjer sem shranjeval vse, kar se je tikalo Casopisa. Tam so tudi ostale, ko so me dne 22. aprila 1941 Nemci odpustili iz službe in sem moral oddati ključ, tako da v knjižnico nisem imel več dostopa. Kaj se je zgodilo z njimi nadalje, ne vem. Čudno je, da niso prišle v roke Schlosserju, bodisi že v Mariboru, saj je bil v zadnjih letih ponovno pri meni in je vedel, kje je rokopis shranjen, bodisi pozneje v Gradcu, ko so Nemci skoraj ves knjižni in rokopisni fond Studijske knjižnice odpeljali tja. Schlosser sam pravi (v uvodu svoje knjige), da je gradivo med okupacijo propadlo. Ali je propadlo po nesrečnem naključju ali si ga je kdo prilastil, se pač ne bo dalo ugotoviti. Med lastnino Studijske knjižnice, ki je po vojni bila zopet repatriirana, Pohorskih pripovedk ni bilo.

Toliko o usodi Schlosserjevega rokopisa.

Kot dopolnilo k njegovi knjigi naj sledi tu še nekaj opozoril glede dveh pripovedk. Prva je Razbojniška krčma v Rušah (št. 86), ki se v svobodnem prevodu glasi:

V zvezi z Vošnikovo krčmo, ki leži zahodno od Ruš ob izlivu Lobnice, se pripoveduje grozljiva zgodba. Okrog leta 1700, pravijo, sta hiša in pripadajoča kovačnica bili v rokah družine Gläser, ki še danes živi v tem kraju. Tedaj se je baje zgodilo, da se je sin takratnega lastnika, ki je bil v mladih letih odšel v svet, vrnil domov kot cesarski stotnik. Spotoma je zvedel, da je krčma daleč naokrog razpita kot razbojniški brlog. Zato je sklenil priti v očetovo hišo kot neznanec, da vidi, kaj je na tem govorjenju resnice.

Deklica, ki mu je stregla, mu je od prvega trenutka ugajala. Bila je njegova sestra, ki se je rodila, ko je on že zapustil dom. In videti je bilo, da je tudi ona tujemu stotniku naklonjena. Kajti ko se je zvečer odpravljala spat, mu je prišepnila, naj se čuva, da se mu ponoči ne zgodi kaj hudega. To si je stotnik vzela k srcu. Položil je v posteljo lutko svoje velikosti, sam pa sedel poleg postelje, da ga ne bi moglo nič presenetiti. Kmalu se je čisto stemnilo. Vse je bilo tiho. Nenadoma pa se je slika, ki je visela nad posteljo, odmaknila, iz odprtine se je pokazala roka, ki je z bodalom večkrat zamahnila po domnevem gostu v postelji. Kot blisk je stotnik potegnil meč in z enim samim zamahom odsekal roko v zapestju. Začul je zadržan vzklik, slika se je vrnila zopet na svoje mesto, potem je bilo vse tiho. Drugo jutro je bilo v hiši vse prepadeno. Stotnik je slutil vzrok in je hotel govoriti z gospodarjem. Vsi so bili v zadregi, končno so dejali, da leži gospodar bolan v postelji. Tedaj je stotnik prisilil služinčad, da so ga peljali v gospodarjevo sobo. Tam se je dal svojemu očetu spoznati. K slovesu je oče podal sinu levico, desnico je skril pod odejo. Ker pa se sin z levico ni hotel zadovoljiti, je moral oče končno pokazati svojo okrnjeno roko, zavito v pre-

krvavljene cunje. Tako se je razkrinkala njegova malopridnost. Saj bi bil skoraj postal morilec lastnega sina! Ta je seveda svoji rojstni hiši za vedno obrnil hrbet!

Pripovedka verjetno med ljudmi ne živi več; vsaj jaz je nikoli nisem čul, čeprav sem v Rušah doma in je hiša, o kateri Schlosser pripoveduje, celo dom mojih prednikov. Tudi moj oče, ki mi je iz družinske tradicije marsikaj povedal, o tem ni nikoli rekel ne besede. Kolikor ima Schlosser konkretnih navedb, pa sploh ne držijo: rod Glaserjev je prišel v Ruše šele h koncu 18. stoletja, ko je leta 1796 moj praded kupil kovačnico ob Lobnici, gostilne Vošnik pa ob Lobnici ni in je tudi nikoli ni bilo. Tu gre očitno za zamenjavo za imenom Woschnagg; ta je res bil lastnik kovačnice, a šele od leta 1898 naprej, ko je obrat po skoraj točno sto letih iz lastništva Glaserjev prešel v njegovo last; gostilne pa tudi on ni imel. Vse to je bilo vzrok, da se mi je pripovedka zdela sumljiva.

Pozneje sem dobil v roke zapis, ki priča, da je svojčas pripovedka vsekakor bila znana, četudi najbrž v nekoliko drugačni obliki. Objavil je ta zapis dr. Rudolf Puff v X. zvezku (str. 51—55) svoje zbirke *Steirische Volkssagen oder Heiteres und Ernstes von der Mur und von der Drau*, ki je h koncu tridesetih let prejšnjega stoletja izhajala v Gradcu oziroma v Leipzigu. V uvodu Puff izrecno pravi, da hoče pripovedovati zgodbo, »ki jo je okrog Ruš še pogosto čuti« (str. 50).

Pripovedka ima naslov *Kazen za krivo prisego* in je postavljena v 15. stoletje, v čas bojov med Vitovcem in cesarjem Friderikom za dediščino Celjanov. Junak pripovedke je vitez Wagensperg, ki ga je nekoč kot ubogega pratežnika vzel v službo Vitovec in mu zaradi drznih vojaških dejanj pri grofu Urhu Celjanu izposloval viteštvo. V bojih za Celje leta 1457 pa se Wagensperg zaradi ljubezni do hčerke Ivana Ungnada, ki stoji na strani cesarja, izneveri Vitovcu in s svojo hrabrostjo pripomore, da se cesar reši iz obleganega Celjskega gradu. Wagensperg je v teh bojih težko ranjen, a cesar mu obljubi naklonjenost. Ungnad pa pripelje svojo hčerko Emo, ki ga skrbno neguje, tako da kmalu okreva. Sedaj bi moral dokazati, da je poštenega rodu — tako mu je naročil Ungnad. S težkim srcem jaha skupaj s svojim slugom Bogomilom po Dravski dolini proti Rušam in obuja spomine na svoje detinstvo. Pred desetimi leti je kot ubog in preganjan otrok pobegnil od surovega očeta, ki mu je bil v napotje. Mati, s katero je oče grdo ravnal, mu je mlada umrla in mu na smrtni postelji zapustila baje veliko premoženje. A to si je pridržal oče, mrk in divji človek, ki je prišel, kakor se je govorilo, nekje iz Karpatov; imenoval se je Ivan Protos. Ko v takih mislih Wagensperg prihaja že blizu Lobnice, ga sreča berač in ga svari, naj na noč ne hodi naprej, češ da je hiša, kamor je namenjen, na slabem glasu. Wagensperg pa se ne dá zadržati. V domači hiši, kjer ga ne spoznajo, najde žalostne razmere, očeta propalico, njegovo drugo ženo pijanko. Ko vpraša po sinu, ki je šel od doma, in po njegovem premoženju, se oče raztogoti in priseže, da pobegli deček ni imel po materi niti beliča; to prisega pri svoji desnici in pri desnici svojih otrok in svojih vnukov, ki naj še stoletja pričajo, če je prisegel krivo. Wagensperg se zgrozi, vendar ostane in odide v podstrešnico, ki mu jo dajo za prenočevanje. Njegov spremljevalec Bogomil odjaha, ker se mu zdi hiša preveč sumljiva, Wagensperg pa v svoji sobi v steni nad posteljo odkrije čudno odprtino.

»Šepetanje spodaj v sobi, zagonetna, sicer skrbno prikrita odprtina ob njegovem vzglavju, vse to vojščaku ni dalo spati; previdno je vstal, zapahnil vrata in sedel z golim mečem v kot čumnate, z vso pozornostjo prisluškujoč. Tih koraki so se začeli preko stopnic, okrog kljuke je previdno tipala roka, »bojim se, da še ne spi,« je zašepetalo, in zopet je bilo vse tiho. Wagensperg se je po prstih splazil k ležišču, zvil iz slame in svojega plašča lutko in jo položil na posteljo. Zopet je minila kaka ura, tedaj se je rahlo zasvetlikalo skozi špranjo nad njegovo posteljo, mladi vojščak se je napravil, kakor da glasno diha v spanju, vedno svetleje je prodirala luč skozi špranjo, nenadoma se je zaslon

odprl, prikazala se je roka in z vso močjo zamahnila s sabljo proti glavi domnevno spečega, a v istem hipu je odletela, zadeta od meča mladega moža, daleč po sobi. Začulo se je stokanje, težek padec, zmedeno mrmranje, svetilka je ugasnila, še nekaj ropota spodaj — in vse je zopet utihnilo. Wagensperg je bil v strahotnem razpoloženju... Bilo je pač že proti jutru, še je bil Wagensperg pripravljen na napad, ko ga je zvalil k oknu glasen trušč, peketanje kopit in raskavi glasovi. V mesečini so se svetile železne čelade konjikov, ki jih je pripeljal zvesti Bogomil in ki so viharno vdrli vrata in navdušeni pozdravili mladega vojščaka. Ta je pobral na tleh ležečo mrtvo roko in mrzlo ga je spreletelo, ko jo je skrnil pod plašč. Ne da bi omenil nočno dogodivščino, je stopil s konjiki v gostilniško sobo; žena njegovega očeta mu je stopila bleda in zmedena naproti in vprašala, ali želijo vina. On ni odgovoril, vprašal je samo po Protosu. »Moj mož spi in mu ni dobro,« je odgovorila v vidni zadregi. »Tako me peljite k njemu, če nočete,« je dostavil tiho, »da razodenem konjikom, kaj se je zgodilo ponoči.« Prebledela je in povedla vojščaka v izbo. »Ivan Protos!« je zaklical, »prihajam, da se Vam zahvalim za Vašo pogostitev in Vam povem, da Vaš sin nikoli več ne bo mislil na dediščino svoje matere; dajte mi roko, da mu vsaj stisk roke prinesem iz očetove hiše.« Brez besede mu je ponudil stari levico. »Dajte mi desnico.« Stari se je zdrznil. »Desnico, s katero ste včeraj prisegli.« »Te nimam več,« je zamolklo zamrmral stari in se zgrudil v vzglavje. »Torej jo sprejmite nazaj od svojega sina,« je rekel vojščak z ubitim glasom, »poboljšajte se in ne izzivajte božje pravičnosti.« Vrgel je roko na posteljo, zapustil izbo, skočil na konja in oddirjal...

Leto dni pozneje, ko so nune v Marenbergu praznovale preobleko gospodične Eme pl. Ungnad, je prišel sel z Ogrskega s pismom, ki se je našlo pod usnjatim oklepom konjika, padlega v zadnji bitki. Nuna je prebledela, bila je Wagenspergova pisava in razodel ji je, da je sin razbojniškega glavarja Ivana Protosa, ki je pred kratkim bil obešen na Lobnici. Na dan, ko sta oba Protosa, mož in žena, bila obešana, je njunemu najstarejšemu sinu pri podiranju drevo zdrobilo desnico. Drugemu sinu in vnuku se je zgodilo enako in še pred četrstoletjem je živel v Rušah levičen berač, ki je bil zadnji nesrečni potomec družine, v kateri je usoda kaznovala izdajstvo in krivo prisego do zadnjega kolena.

Tako Puff. Pri njem je zgodba postavljena v obsežen zgodovinski okvir in novelistično razvlečena, tudi ima moralno poanto, ki je v Schlosserjevem zapisu ni — ali motiv razbojniške krčme je v obeh zapisih isti. Sorodnost je celo znatno večja ko v Tomažičevi pravljici Mož brez strahu (Pohorske pravljice, 135), ki jo Matičetov navaja kot (edino) paralelo: pri Puffu predstavlja razbojniška krčma osrednji motiv kakor pri Schlosserju, medtem ko je v Tomažičevi pravljici samo podrejenega značaja. Schlosser za pripovedko ne navaja nobenega tiskanega vira in tudi nobene paralele, kar kaže, da Puffove objave ni imel v evidenci ne on ne njegova soavtorica opomb. Vendar pa ni izključeno, da je prav ta prva objava bila osnova — seveda posredno — tudi Schlosserjevemu zapisu. Medli in nedoločni zaključek pripovedke pri Schlosserju, zlasti pa to, da manjka v njej tak važen člen, kakor je opozorilo na skrivnostno odprtino v steni, brez česar je neutemeljeno in nerazumljivo, zakaj sin ne leže v posteljo sam, ampak položi vanjo lutko — ta rudimentarnost zbuja vtis, kakor da imamo opravka s pomanjkljivo, nepopolno reprodukcijo, v kateri so nekatere sestavine prvotnega besedila izpadle. Možno se mi zdi, da je to prvotno besedilo bila gori navedena Puffova objava. Schlosserju je pripovedko povedal Heinrich Peer, rojen l. 1829 v Spodnji Polskavi, pozneje dolga leta uradnik in hišni posestnik v Mariboru, kjer je umrl 11. aprila 1916 za starostno oslabelostjo. Mariborskega profesorja Puffa, ki je umrl leta 1865, je gotovo poznal še osebno in več ko verjetno je, da je bral njegove spise. Tako je možno, da mu je zgodba ostala v spominu iz Puffa, poenostavljena na glavni motiv, ki ga je potem povedal Schlosserju, ne da bi sam vedel, od kod stvar ima.

Druga pripovedka, ki jo omenja Puff v isti zbirki (Steirische Volkssagen, XI. zv., 51—52), je pripovedka o kačji kraljici na Felberjevem otoku (št. 42). Omenjena je bolj mimogrede, na koncu zgodbe Marenberžan (Der Mahrenberger), ki pripoveduje o roparskem vitezu Mörthu iz Marenberga in o usodi njegove hčerke in njenega izvoljenca Kuna, ni pa z glavno zgodbo vsebinsko povezana. Od Schlosserja in raznih drugih zapisov se Puffova zabeležba loči po tem, da je brez ljubezenskega motiva in brez konkretnega epskega dogajanja. Ker pa je to po vsej verjetnosti najstarejša omemba motiva v tisku, navajam mesto v svobodnem prevodu:

»Ko prideš s čolnom pod Rušami v kraje med Limbušem in Brestrnico, se reka razdeli v dva rokava, ki obkrožata prikupen, a obenem tudi nenavaden otok. Visoki hrasti in bresti se vrstijo v krasnih drevoredih, ostanki starih stavb pričajo, da so tu morale stati nekoč velike zgradbe, domačini pa pripovedujejo, da domuje pred votlino v skalnem obrežju velikanska kača, ki straži kačjo kraljico. Ta nosi dragoceno, od draguljev lesketajočo se krono na glavi, zlate luskine ji krasijo telo, a le ob določenih časih prileze iz votline in se udobno zlekne na soncu. Kdor je dovolj spreten, da z mlekom zvabi veliko kačo stran in pred dremajočo kačjo kraljico razprostre bleščeč bel prt, temu lahko uspe, da se polasti krone, ki jo kraljica za nekaj minut odloži na prt. A če hitro ne pobegne, se na kraljičin žvižg pojavi brez števila kač, ki zadušijo drznega roparja v svoji strupeni slini; če pa jim uide, tedaj razgrizejo kraljico.«

V zbirki Der Sagenkreis der Poštela, ki jo je izdal Schlosser leta 1912, ob pripovedki o dobrodelnem ognjenem možu (ki je v Pohorske pripovedke ni uvrstil) opozarja (n. m., 20, 67) na paralelo, ki jo ima Puff v VII. zvezku zgoraj omenjene zbirke Steirische Volkssagen. To kaže, da je Puffovo zbirko poznal. Ali jo je pri redigiranju Pohorskih pripovedk prezl iz nepazljivosti ali jo je pustil neupoštevano hote, ne vem.

Zusammenfassung

ZU DEN BACHERN-SAGEN VON PAUL SCHLOSSER

Eingangs berichtet der Verfasser, seinerzeit Ausschussmitglied des Zgodovinsko društvo in Maribor und Mitredakteur des Casopis za zgodovino in narodopisje, warum mit der Herausgabe der Bacher-Sagen von P. Schlosser in slovenischer Sprache, die beabsichtigt war, geögert wurde, so dass schliesslich der Krieg die Drucklegung unmöglich machte. Wegen knapp bemessener Mittel, die für derartiges Material nur eine unregelmässig erscheinende Beilage zum Casopis, Arhiv za zgodovino in narodopisje (Archiv für Geschichte und Volkskunde), ermöglichten, konnte in dieser Beilage nur ein einziger volkskundlicher Band ans Licht gebracht werden. In diesem wurde das Volksgut aus dem Rosentale von I. Sašcl veröffentlicht (1936—1937), welches im Dialekt aufgenommen und vom Dialektforscher Univ.-Professor F. Ramovš fachmännisch redigiert zur Verfügung stand. Die Sammlung von Schlosser, wo slovenisches Volksgut in deutscher Fassung, also nicht ganz sachgemäss aufgezeichnet, vorlag, wurde auf den nächsten volkskundlichen Band verschoben. Dieser kam aber überhaupt nicht mehr zustande, weil im Jahre 1938 das Arhiv wegen Publizierung dokumentarischen Materials zur politischen Geschichte der Slonenen in der Untersteiermark eingestellt wurde. So blieb Schlossers Handschrift in der Studienbibliothek in Maribor, wo sich damals die Redaktion des Casopis und Arhios befand, liegen. Was mit ihr während der Okkupation geschehen ist, weiss der Berichterstatter nicht, weil er im April 1941 aus dem Dienste in der Studienbibliothek entlassen und im Sommer darauf nach Serbien ausgesiedelt wurde.

Der zweite Teil des Berichtes enthält Bemerkungen zu den Sagen Nr. 86 (Das Bäubergasthaus von Maria Rast) und Nr. 42 (Die Natternkönigin auf der Felberinsel). Bei der ersten Sage werden zunächst zwei Angaben richtiggestellt. Die Familie Glaser kam nach Ruše (Maria Rast) erst im Jahre 1796, kann also unmöglich schon um das Jahr 1700 hier gehaust haben, wie Schlosser es mitteilt. Ein »Woschniksches Gasthaus« gibt es an der Lobnitz nicht und hat es auch in früherer Zeit nicht gegeben; hier liegt wohl eine Verwechslung mit dem Namen Woschnagg vor: Vinzenz Johann Woschnagg war tatsächlich Eigentümer der Hammerschmiede an der Lobnitz, aber erst nach dem Jahre 1898; ein Gasthaus hatte aber auch er nicht. Zur selben Sage wird ausserdem auf eine alte Aufzeichnung aufmerksam gemacht, die von Schlosser und seiner Mitarbeiterin Dr. Moser-Rath unerwähnt geblieben ist. Es handelt sich um die Veröffentlichung in der Sammlung von Dr. Puff, *Steirische Volkssagen oder Heiteres und Ernstes von der Mur und der Drau*, 10. Floss, S. 51—55 (erschieden um 1840). Die Begebenheit erscheint hier in einen historischen Rahmen eingefügt und spielt im 15. Jahrhundert, zur Zeit der Kämpfe um das Erbe der Cillier Grafen. Das Hauptmotiv — das Räubergasthaus — deckt sich aber weitgehend mit Schlosser, nur dass bei Puff die Erzählung geschlossener ist, während sie bei Schlosser Lücken aufweist. Daraus vermutet der Berichtersteller, dass die Fassung von Schlosser vielleicht auf Puff zurückgeht, natürlich indirekt: Schlossers einziger Gewährsmann für diese Sage, Heinrich Peer (1829—1916), jahrzehntelang Beamter in Maribor, hat Dr. Puff sicher noch persönlich gekannt und wohl auch seine Schriften gelesen — und so ist es leicht denkbar, dass ihm aus dieser Lektüre so etwas wie die gruselige Geschichte vom Räubergasthaus im Gedächtnis haften geblieben ist. — Zum Schlusse wird noch festgestellt, dass auch die Sage Nr. 42 (Die Natternkönigin auf der Felberinsel) schon von Puff vermerkt worden ist, und zwar im XI. Floss, S. 51—52 der obgenannten Sammlung (*Steirische Volkssagen*).

NEKOLIKO NAPOMENA UZ NA JNOVIJI ETNOLOSKI ATLAS*

Branimir Bratanić

Brzim razvitkom etnološke kartografije u velikom broju evropskih zemalja i pokušajima koordiniranja i sintetiziranja toga važnoga rada u međunarodnim okvirima otvaraju se posle nove i mnogo povoljnije perspektive za napredak evropske etnologije kao znanosti. U posljednjih deset godina započele su pripreme za nekoliko važnih etnoloških atlasa, a četiri od njih (švicarski, švedski, nizozemski i nova serija njemačkog atlasa) već su i počeli izlaziti iz štampe. Pravo značenje toga golemog, teškog, kompliciranog i dugotrajnog posla moći će se ocijeniti tek s vremenom. Ali upravo zbog toga, što se dosad publicirani atlas i po svojoj tematici, po svojoj iscrpnosti, dokumentarnoj pouzdanosti i po tehničkoj izvedbi dosta razlikuju među sobom, njihovo je iskustvo dragocjeno. Svrha i mogućnosti etnološke kartografije postale su na temelju tih iskustava već dovoljno jasne, a u skladu s time sve se više kristalizira i najadekvatniji način rada. U svijetlu tih dosadašnjih dostignuća treba promatrati i najnoviji od evropskih etnoloških atlasa — austrijski.

* *Osterreichischer Volkskundeatlas*. Unter dem Patronat der Osterreichischen Akademie der Wissenschaften im Auftrage der Kommission für den Volkskundeatlas herausgegeben von Ernst Burgstaller und Adolf Helbok. Erste Lieferung. Linz a. d. Donau 1959. 65,5 × 55 cm. — *Osterreichischer Volkskundeatlas*, Kommentar. Linz 1959. 8°, svega 82 strane. — *Osterreichischer Volkskundeatlas*. Belegortverzeichnis. Linz/Donau 1959. 8°, str. 125 (rotaprint).